

DOI: 10.26693/jmbs06.06.219

УДК 612.017.2-057.875:[378.018.43+378.091.32

Трефаненко І. В.¹, Соловейова О. В.², Рева Т. В.¹,
Шупер В. О.¹, Гречко С. І.¹

ПОРІВНЯННЯ АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИПУСКНИХ КУРСІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО ТА АУДИТОРНОГО НАВЧАННЯ

¹ВДНЗ України Буковинський державний медичний університет, Чернівці, Україна²Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, Україна

Метою роботи було порівняти соціально-психологічну адаптацію у студентів, які займалися на 6 курсі аудиторно, з показниками соціально-психологічної адаптації у студентів, які вимушені були займатися більше року дистанційно.

Об'єкт та методи. Було опрацьовано 148 заповнених анкет за К. Роджерсом, Р. Даймонд. Контрольну групу склали анкети 56 студентів, які навчались на 6 курсі аудиторно впродовж 2017-2018 навчального року. Дослідна група - 92 анкети студентів, які навчались на 6 курсі дистанційно в період весна 2020 – весна 2021 років.

Результати. В результаті дослідження було виявлено, що адаптація у студентів обох груп була середнього ступеня - відповідно 86% та 78%. При проведенні аналізу цього показника чітко видно вплив на студента третього кризисного періоду навчання (відповідно криз на 1, 3, та 6 курсах навчання). В 2-й групі був отриманий показник, нижчий на 8% за контрольну групу. В контрольній групі показник інтернальності (сприйняття всіх змін, що відбуваються з ними, як результат власної діяльності) майже не відрізнявся, ймовірно перехід на дистанційне навчання в середньому своєму значенні не змінює його істотно. Емоційна комфортність в дослідній групі студентів була на 12% вищою за контрольну групу. Отримані дані в контрольній групі свідчать про майже однаковий відсоток рівня самосприйняття та сприйняття інших. Студенти показують дружнє ставлення до сокурсників, оточення, позитивне відношення до себе оточуючих. У студентів дослідної групи виявляється позитивний полюс самосприйняття, що відображає ступінь доброзичливості до себе. Більш низький показник прагнення до домінування в групі студентів, які навчались дистанційно, обумовлений прихильністю працювати в команді.

Висновки. Студенти, які перейшли на зовсім новий для них вид навчання, мають особливості у соціально-психологічній адаптації. При порівнянні у студентів на онлайн та офлайн формах навчання виявлені відмінності частоти та структури порушення соціально-психологічної адаптації. Порушення соціально-психологічної адаптації при дистанційній формі навчання представлені низькими

оцінками її інтегральних характеристик: адаптації, інтернальності, прагнення до домінування на тлі підвищення показників самосприйняття та емоційного комфорту.

Ключові слова: локдаун, дистанційне навчання, соціально-психологічна адаптація, студенти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Ця стаття є фрагментом науково-дослідної роботи «Особливості коморбідного перебігу захворювань внутрішніх органів: чинники ризику, механізми розвитку та взаємообтяження, фармакотерапія», № державної реєстрації 0114U002475.

Вступ. Пандемія Covid-19 внесла багато змін в життя суспільства в цілому, та в навчальний процес зокрема. Викладачі та студенти всіх навчальних закладів переключились з роботи в аудиторіях на роботу в дистанційному режимі. Цей процес відбувся в швидкому режимі, студенти медики втратили можливість набувати клінічний досвід, уся навчальна програма була переведена у формат теоретичного навчання, оцінювання, іспити також було переведено в онлайн формат. Навчання у вищих медичних закладах завжди було достатньо складним та потребувало залучення різноманітних резервів студентів [1, 2]. Але у 2020 році стресові обставини загострилися, що вимагало включення всіх адаптаційних можливостей від кожного особисто [3, 4]. Саме «адаптація», як постійний процес активного пристосування індивідуума до умов навколишнього середовища, який торкається всіх рівнів функціонування людини, мала допомогти навчитись працювати в цих умовах [5].

Мета дослідження. Порівняти соціально-психологічну адаптацію (СПА) у студентів, які займалися на 6 курсі аудиторно з показниками СПА у студентів, які вимушені були займатися більше року дистанційно.

Матеріал та методи дослідження. Для вивчення СПА у студентів застосовували методику К. Роджерса, Р. Даймонд [6, 7].

Для вирішення поставленої мети було опрацьовано 148 заповнених формулярів за методикою діагностики соціально-психологічної адаптації

К. Роджерса, Р. Даймонд (в адаптації А.К. Осницького). Були вивчені показники СПА у студентів за останні роки при різних змінах в умовах навчання, тому на момент даного дослідження вже були опрацьовані анкети для контрольної групи, а саме анкети студентів, які на 6 курсі займалися в звичайному аудиторному режимі. Контрольна група складалась з 56 студентів, які навчалися на 6 курсі аудиторно впродовж 2017-2018 навчального року. Дослідна група була досліджена на основі 92 анкет студентів, які навчалися на 6 курсі дистанційно за період весна 2020 – весна 2021 років. Опитування проводилось анонімно, за однакових умов. Отримані в ході дослідження результати опрацьовувались за допомогою методів математичної статистики, а також критерію Ст'юдента. Різниця вважалася вірогідною при коефіцієнті $p \leq 0,05$.

Результати дослідження та їх обговорення.

Результати порівняння соціально-психологічної адаптації у студентів 6-го курсу при різних формах навчання наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Характеристика структурних компонентів адаптованості студентів, які працюють в СНГ

Компоненти адаптованості	1 група, яка працювала офлайн	2 група, яка працювала онлайн	p
Адаптація (A)	86%	78%	$p < 0,05$
Самосприйняття (S)	72%	78%	
Сприйняття інших (L)	67%	70%	$p > 0,05$
Емоційна комфортність (E)	74%	86%	$p < 0,05$
Інтернальність (I)	82%	78%	$p > 0,05$
Прагнення до домінування (D)	52%	38%	$p < 0,05$

В результаті дослідження було виявлено, що адаптація у студентів обох груп відповідає середньому ступеню – відповідно 86% та 78%. При аналізі даного показника чітко видно вплив на студента третього кризисного періоду навчання. В літературі описані кризові періоди навчання студентів медиків, які припадають на 1, 3, та 6 курс навчання. Літературні джерела [8] підтверджують отримані в результаті дослідження показники з точки зору того, що в даний період відбувається вихід за рамки звичного (студент розуміє, що незабаром постане перед проблемою вибору професії, зміни умов праці, співпраці з новим колективом). В 2-й групі був отриманий показник, нижчий на 8% за контрольну групу. Це можна пояснити тим, що різкий перехід на дистанційне навчання вже змінив звичайні умови, що потребувало залучення додаткових резервів від студента.

В контрольній групі показник інтернальності (сприйняття індивідом всіх змін, що відбуваються з ним, як результату власної діяльності) майже не відрізнявся, тож перехід на дистанційне навчання в середньому своєму значенні не змінює його істотно.

Емоційна комфортність в дослідній групі студентів була на 12% вищою за контрольну групу. Це можна пояснити тим, що умови праці дистанційно не вимагали від студентів залучення додаткових зусиль, а домашня обстановка сприяла комфорту для роботи на парах. Прояви емоційного дискомфорту (фрустрації, невідповідність бажань можливостям, які є) були дещо вищими в дослідній групі. Такий дискомфорт спостерігається у тих студентів, які дистанційно могли відчути негативні емоції, такі як відчуженість, розчарованість, апатія, тривога. Цей показник обтяжує процес навчання в даній когорті обстежених студентів.

Отримані дані в контрольній групі свідчать про майже однаковий відсоток рівня самосприйняття та сприйняття інших. Студенти показують дружнє ставлення до колег-студентів, оточення, позитивне відношення до себе оточуючих. У студентів дослідної групи виявляється позитивний полюс самосприйняття, що відображає ступінь доброзичливості до себе. Такий позитивний приріст відбувається паралельно з підвищенням емоційного комфорту. Більш низький показник прагнення до домінування в групі студентів, які навчалися дистанційно, ймовірно, обумовлений тим, що при онлайн навчанні студенту комфортно працювати за ширмою екрану та інших своїх одногрупників.

Таким чином студенти, які перейшли на зовсім новий для них вид навчання, мають особливості у СПА. З однієї сторони дистанційне навчання робить цей процес більш емоційно комфортним: не треба нікуди йти, можна вимкнути камеру і робити свої справи паралельно, завжди є допомога одногрупників з паралельних чатів під час відповіді. Хоча тут треба відокремити і тих студентів, яким дистанційна форма дала змогу самостійно планувати свою роботу, самоорганізовуватися, виділити окремий час на додаткові види роботи. Сприйняття себе та інших під час онлайн навчання також мало тенденцію до підвищення. Студент, особливо медик, при дистанційній формі опрацьовує переважно теоретичну частину теми (з урахуванням дидактичного матеріалу). Практична частина (робота з хворим), яка потребує роботи «сам на сам», а отже і вихід на опанування вищих рівнів піраміди Блума – аналізу, оцінки, синтезу – не може відбуватись дистанційно. Тому важливим аспектом для аналізу адаптаційної здатності є усвідомлення того, що при онлайн навчанні опанування когнітивних навичок студентами медиками утруднюється.

Висновки

1. При дослідженні у студентів при онлайн та офлайн формах навчання були виявлені порушення соціальної-психологічної адаптації в обох групах.
2. Порушення соціальної-психологічної адаптації при дистанційній формі навчання представлені низькими оцінками її інте-

гральних характеристик: адаптації, інтернальності, прагнення до домінування на тлі підвищення показників самосприйняття та емоційного комфорту.

В подальшому планується пошук методів для усунення змін СПА та покращення рівня засвоєння матеріалу онлайн.

References

1. Sinaiko V, Korovina L, Radchenko T. Foreign medical students' anxiety in the context of the COVID-19 pandemic. *Psycholog J.* 2020 Jun 30;6(6):49-56. doi: 10.31108/1.2020.6.6.5
2. Mikheyv AO, Popovych VB, Dzhuryak VS. Features of adaptation of foreign students to studying at university on speciality "medicine". *Bukovinian Medical Herald.* 2020;24(2):167-72. doi: 10.24061/2413-0737.xxiv.2.94.2020.59
3. Moreno-Fernandez J, Ochoa JJ, Lopez-Aliaga I, Alferes MJM, Gomez-Guzman M, Lopez-Ortega S, et al. Lockdown, emotional intelligence, academic engagement and burnout in pharmacy students during the quarantine. *Pharmacy.* 2020 Oct 22;8(4):194. PMID: 33105864. PMCID: PMC7711796. doi: 10.3390/pharmacy8040194
4. Lasheras I, Gracia-García P, Lipnicki D, Bueno-Notivol J, López-Antón R, de la Cámara C, et al. Prevalence of anxiety in medical students during the COVID-19 pandemic: a rapid systematic review with meta-analysis. *Int J Environ Res Public Health.* 2020 Sep 10;17(18):6603. PMID: 32927871. PMCID: PMC7560147. doi: 10.3390/ijerph17186603
5. Anan'ev B.G. *Chelovek kak predmet poznaniya* [Man as an object of knowledg]. Glav red VV Usmanov. 3-e izd. SPb: Piter; 2001. 288 s. [Russian]
6. Dubovytskaya TD, Krylova AV. Metodyka yssledovaniya adaptirovannosti studentov v vuze [Research methodology for students' adaptability at a universit]. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovaniye.* 2010;2. [Russian]. Available from: http://psyedu.ru/journal/2010/2/Dubovitskaya_Krylova.phtml
7. Evert LS, Potupchik TV, Gryshkevych NYu, Akhmedynova YuR. Pokazately sotsyalno-psykhologicheskoy adaptatsyy u emotsyonalnogo statusa podrostkov y lyts yunosheskogo vozrasta [Indicators of socio-psychological adaptation and emotional status of adolescents and adolescents]. *Obozrenye psykhiyatryy y medytsynskoy psykholoogy.* 2018;4:75-82. [Russian]. doi: 10.31363/2313-7053-2018-4-75-82
8. Podolyak LG, Yurchenko VI. *Psikhologiya vyshchoyi shkoly: Navchalnyy posibnyk dlya magistrantiv i aspirantiv* [High School Psychology: A Study Guide for Undergraduate and Postgraduate Students]. K: TOV "Fil-studiya"; 2006. 320 s. [Ukrainian]

УДК 612.017.2-057.875:[378.018.43+378.091.32

**СРАВНЕНИЕ АДАПТАЦИОННЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ СТУДЕНТОВ
ВЫПУСКНЫХ КУРСОВ ЗАВЕДЕНИЙ ВЫСШЕГО МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ
ВО ВРЕМЯ ДИСТАНЦИОННОГО И АУДИТОРНОГО ОБУЧЕНИЯ**

Трефаненко И. В., Соловьева О. В., Рева Т. В., Шупер В. А., Гречко С. И.

Резюме. Целью работы было сравнить социально-психологическую адаптацию студентов, занимавшихся на 6 курсе аудиторно, с показателями социально-психологической адаптации студентов, которые вынуждены были заниматься больше года дистанционно.

Материал и методы. Было обработано 148 анкет по методике К. Роджерса, Р. Даймонд. Контрольная группа – анкеты 56 студентов, которые учились на 6 курсе аудиторно в течение 2017-2018 учебного года. Исследуемая группа - 92 анкеты студентов, учившихся на 6 курсе дистанционно в период весна 2020 - весна 2021.

Результаты. В результате исследования было выявлено, что адаптация студентов обеих групп была средней степени - соответственно 86% и 78%. При анализе данного показателя видно влияние на студента третьего кризисного периода обучения (в соответствии кризисов на 1, 3, и 6 курсах обучения). Во 2-й группе был получен показатель, ниже на 8% контрольной группы. Это можно объяснить тем, что резкий переход на дистанционное обучение уже сменил обычные условия, что требует привлечения дополнительных резервов от студента. В контрольной группе показатель интернальности (восприятие всех изменений, происходящих с личностью, как результат собственной деятельности) почти не отличался. Эмоциональная комфортность в исследовательской группе студентов была на 12% выше, чем в контрольной группе. Это можно объяснить тем, что условия труда дистанционно не требовали от студентов привлечения дополнительных усилий, а наоборот, домашняя обстановка способствовала

комфорту для работы на парах. Полученные данные в контрольной группе свидетельствуют о почти одинаковом проценте уровня самовосприятия и восприятия других. Студенты показывают дружеское отношение к сокурсникам, окружению, положительное отношение к себе окружающих. Более низкий показатель «стремление к доминированию» в группе студентов, которые учились дистанционно, обусловлен комфортностью работать в команде.

Выводы. Студенты, которые перешли на совершенно новый для них вид обучения, имеют особенности в социально-психологической адаптации. Нарушения социально-психологической адаптации при дистанционной форме обучения представлены снижением интернальности, адаптации, стремления к доминированию на фоне повышения показателей самовосприятия и эмоционального комфорта.

Ключевые слова: локдаун, дистанционное обучение, социально-психологическая адаптация, студенты.

UDC 612.017.2-057.875:[378.018.43+378.091.32

**Comparison of Adaptive Capabilities of Graduate Students of Higher Educational Institutions during Distance and Classroom Learning
Trefanenko I. V., Solovyova O. V., Hrechko S. I., Reva T. V., Shyper V. O.**

Abstract. Studying in medical higher education institutions has always been quite challenging and requires the involvement of various student reserves. The COVID-19 pandemic has brought many changes to the life of society in general and the educational process in particular. Teachers and students of all educational institutions had to switch from working in classrooms to working remotely. All these factors create certain stressful circumstances, so it requires including all adaptive capabilities from each individual.

The purpose of the study was to compare socio-psychological adaptation of students who studied in classroom with those forced to practice remotely for more than a year.

Materials and methods. One hundred forty-eight completed questionnaires based on the questionnaire of K. Rogers and R. Diamond were processed. The control group consisted of 56 students – these are the answers of students who studied in the 6th year in their classroom during the 2017-2018 academic year. The experimental group included 92 questionnaires of students who worked on the 6th year remotely in the period from spring 2020 to spring 2021.

Results and discussion. The study found that the adaptation of students in both groups at an intermediate level was 86% and 78%, respectively. The analysis results show the impact of the third crisis period of study (respectively, 1, 3, and 6 years) on the student. In the 2nd group, we received a figure by 8% lower for the control group. In the control group, the indicator of internality (perception of changes occurring to them due to their activities) did not differ. The transition to distance learning in its average value does not change it significantly. Emotional comfort in the experimental group of students was 12% higher than in the control group. The data obtained in the control group indicate an almost equal percentage of self-perception and perception of others. Students show a friendly attitude to classmates, the environment, a positive attitude towards others. The experimental group students show a positive pole of self-perception, which reflects the degree of self-friendliness. The lower rate of desire for dominance in distance learning students is probably due to the commitment to work in a team.

Conclusion. Thus, students who have switched to an entirely new type of education have deviations in the socio-psychological adaptation. The adaptation of students tended to decrease, which indicates the need for additional time to adapt to new conditions and may affect the level of learning. Comparing students of online and offline forms of education revealed differences in the frequency and structure of deviations of social-psychological adaptation. Violations of social-psychological adaptation in distance learning are represented by low scores of its essential characteristics: adaptation, internality, the desire for dominance against the background of increasing self-perception and emotional comfort.

Keywords: lockdown, online teaching, socio-psychological adaptation, students.

ORCID and contributionship:

Iryna V. Trefanenko : 0000-0002-7751-9412 ^{B,C}

Olha V. Solovyova : 0000-0002-3758-5925 ^{A,D}

Svitlana I. Hrechko : 0000-0003-0660-334X ^E

Tetiana V. Reva : 0000-0003-0035-1655 ^F

Vira O. Shyper : 0000-0001-9881-1757 ^{B,E}

A – Work concept and design, B – Data collection and analysis,

C – Responsibility for statistical analysis, D – Writing the article,

E – Critical review, F – Final approval of the article

CORRESPONDING AUTHOR

Iryna V. Trefanenko

Bukovinian State Medical University

Internal medicine, clinical pharmacology and occupational diseases

7, Pivdeno-Kiltseva St., apt. 18, Chernivtsi 58001, Ukraine

tel: +380503747545, e-mail: ira.trefanenko@gmail.com

The authors of this study confirm that the research and publication of the results were not associated with any conflicts regarding commercial or financial relations, relations with organizations and/or individuals who may have been related to the study, and interrelations of coauthors of the article.

Стаття надійшла 28.10.2021 р.

Рекомендована до друку на засіданні редакційної колегії після рецензування